

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati
Syllabus Prescribed Under Choice Based Credit System
Session – 2023-24 Semester-III

Faculty – Humanities Programme /Subject :B.A. Part-II (Pali & Prakrit Literature)

Part-A

Course Title B..A.Part-II Semester-III (Pali Literature)	Course Code /
Subject Code	1055
Course	Category
Discipline Specific Core (DSC)	Type of Course Theory
No. of Credits -04	No. of Lectures Theory/ Periods 75
Course	Assessment.
End Term : 80 Marks (University level Exam)	SEM (Internal) : 20 Marks (College level evaluation)
Preamble	पाली ही विश्वातील एक अत्यंत प्राचीन आणि समृद्ध भाषा आहे .नितीमुल्यांची शिकवण व्यक्तिमत्वविकासाच्या दृष्टीने पालि अध्ययनाचा विविधांगी उपयोग आहे. पालि साहित्य हे मनोवैज्ञानिक समाजशास्त्रीय आणि आधुनिकविज्ञानाच्या दृष्टीने देखील ही भाषा समृद्ध आहे. सध्याच्या संगणकीय युगात जागतिक पातळीवर पाली भाषेच्या अध्ययन आणि अध्यापनात वाढत असलेली आवड पहाता आपल्या विद्यार्थ्यांना देखील या संपूर्णज्ञान संग्रहाचा लाभ व्हावा या दृष्टाने पालि भाषेचे अध्ययन अत्यंत उपयुक्त आहे.
Programme outcomes (POs)	१) गद्य पाठाचा भाषांतर करता येईल. २) गद्य पाठाचा सारांश स्वतःच्या शब्दात स्पष्ट करता येईल. ३) पद्यपाठातील गाथांचा अनुवाद करता येईल. ४) पद्य पाठाचे वाचन करून सारांशात्मक स्पष्ट करता येईल. ५) संपूर्ण अभ्यासक्रमाचे सूक्ष्म अध्ययन करून वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची उत्तरे देता येतील.
Programme Specific Objective (PSOs)	१) पाली भाषेचे अध्ययन करून त्या भाषेबद्दल आवड निर्माण करणे. २) पाली भाषेत प्राचीनकालीन गद्य व पद्य अशा विविध पैलुंचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे. ३) पालि भाषेत केवळ साहित्यिक विषय नसून उच्चतमनैतिक मूल्य तथा स्त्री पुरुष समानता अशा आधुनिक विषयांवर देखील विविधांगी सुत्त उपलब्ध आहे. याची जाणीव करून देणे. ४) पाली ही केवळ प्राचीन भाषा नसून आजच्या काळात देखील फार मोठ्या प्रमाणात पालि भाषेत साहित्य निर्माती होत आहे. ५) पालि अध्ययनाने येणारी उच्चारण शुद्धता, पाठांतरक्षमता , नैतिकमूल्य संवर्धन बौद्धिक संपन्नता यांचा परिचय करून देत ती मूल्य रुजवण्याचा प्रयत्न करणे या अभ्यासक्रमाचे उद्दिष्टे असेल.

पाली विषयामध्ये रोजगाराच्या विविध संधी

- १) पाली भाषेचा वैज्ञानिक पध्दतीने अभ्यास केलातर आपली वर्तमान भाषा समजण्यास मदत होते. श्रीलंका ब्रम्हदेश, कंबोडीया आणि लाओस येथील भाषांवर सुध्दा पालि भाषेचा प्रभाव आहे. त्यामुळेच भारतीय विद्यार्थ्यांना या देशांसोबत भारतीय संस्कृती संबंधी विचारांचे आदान प्रदान करता येईल.
- २) शिक्षक व प्राध्यापक शासकीय व निमशासकीय स्तरावर शाळा, महाविद्यालयांमध्ये पालि भाषा वर्ग सुरु आहेत. व सातत्याने पाली भाषेची मागणी वाढत आहे.
- ३) बार्टी या संस्थेमध्ये पाली भाषेचे अनुवादक म्हणून संधी आहे.
- ४) पुस्तकनिर्मितीजनसामान्यांच्या भाषेमध्ये पालि साहित्य अनुवादीत व प्रकाशितकरणे.
- ५) बौद्ध संस्कारविधीकरीता संधी उपलब्ध आहेत.
- ६) आकाशवाणीदुरदर्शनवर उद्बोधन, मार्गदर्शन, कार्यास संधी उपलब्ध आहेत.
- ७) सैन्यदलामध्ये सैनिकांना मार्गदर्शन करण्यासाठी सैन्यधर्मगुरु पदावर मोठ्या प्रमाणात संधी उपलब्ध आहेत.
- ८) अनुवादक जागतिक स्तरावर पालि विषयाच्या आकर्षणाचा व आवडीचा विचार करता विविध देशांमध्ये अनुवादाच्या संधी प्राप्त होऊ शकतात.
- ९) संपूर्ण पाली त्रिपिटक भाषांतर करण्याकरीता लहान लहान ग्रंथांच्या माध्यमाने भाषांतराच्या संधी उपलब्ध होतील.
- १०) विपस्यना संशोधनविन्यासइगतपुरी येथे अनुवादलिखान, प्रसार, प्रचार व संशोधनाच्या संधी उपलब्ध आहेत.
- ११) ऑनलाईन पालिभाषा शिकवणी वर्ग घेण्याची संधी प्राप्त होईल.
- १२) युट्युब च्या माध्यमाने पालीमधील तत्वज्ञान, कथा, व गाथा यांचे पठन करून संधी प्राप्त होतील.
- १३) तानतनावाचे व्यवस्थापन करण्याकरीता विपस्यनाद्वारे रोजगार संधी उपलब्ध होईल.
- १४) विहार विहारामध्ये बुद्धाच्या धम्माचे ज्ञान सामान्य लोकांमध्ये पोहचवता येईल.
- १५) लेखनक्षेत्रामध्ये ग्रंथलेखन, कथालेखन, वृत्तपत्रलेखन, व लेखनाच्या संधी प्राप्त होतील.
- १६) धार्मिक स्थळे पर्यटनामध्ये मार्गदर्शक म्हणून संधी उपलब्ध होईल.
- १७) संशोधन - संशोधन करण्याकरीता भारत सरकार शिष्यवृत्ती लघुशोध प्रबंध, शोध प्रबंध करण्याकरीता संधी उपलब्ध होईल.

- १८) प्रेरक वक्ता- प्रबोधनात्मककार्यामध्ये योग्य प्रबोधनकरता येईल.
- १९) इतिहासाच्या दृष्टीने पालिसाहित्याचे फार महत्व आहे. तो सांस्कृतिक ठेवा पालि साहित्यामध्ये समाविष्ट आहे. त्याचा आजतागायत पर्यंत अभ्यास झालेला नाही.
- २०) धर्म व दर्शन या दृष्टीने पाली भाषेचे महत्व जन सामान्य लोकांना सांगता येईल.
- २१) प्राचीन काळात पाली साहित्यात जीवकनावाचा प्रसिद्ध वैद्य होता. त्याने अनेक भिक्षू राजे महाराजे व सामान्य व्यक्तींवर नैसर्गिक पध्दतीने सोप्या पध्दतीने उच्चारकेलेले आहे. या सर्वांचा उल्लेखत्रिपिटकामध्ये वारंवार येतो. त्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना फार लाभ होऊ शकतो.
- २२) भगवान बुध्दांनी कृषी व आर्थिक समस्येसंदर्भात अनेकठिकाणी मार्गदर्शनकेलेले आहे. त्यामुळे कृषीच्या व व्यापायाच्या क्षेत्रामध्ये जाणा या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन मिळू शकते.
- २३) टेलीग्राम व युट्यबच्या माध्यमातुन सामान्य लोकांना पालिभाषेचे मार्गदर्शनकरता येईल.
- २४) विविधस्पर्धा परीक्षामध्ये बौध्दतत्त्वज्ञानावर विचारलेले प्रश्न सोडविण्यास मदत होते

Syllabus Prescribed Under Choice Based Credit System
Session – 2023-24 Semester-III

Faculty – Humanities Programme B.A. Course /Subject (Pali & Prakrit Literature)

बी .ए.भाग – २ सेमिस्टर -३

पाली व प्राकृत वाङ्मय

एकूण श्रेयांक - ४

एकूण तासिका -७५

Course Outcomes:

- १) त्रिपिटक साहित्याचे महत्व कळेल.
- २) सुत्तपिटक, विनय पिटक साहित्याचे स्वरूप व शिकवण अभ्यासता येईल.
- ३) पाली साहित्याचा इतिहास जाणून घेता येईल.
- ४) सुत्तनिपात ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व स्पष्ट करणे
- ५) पाली साहित्यातील मुल्ये माहिती मिळेल

Sr.No	Modul	Content	एकूण तासिका
1	Module- I	1) जातक कथा व सुत्तनिपात 1.1) माणिचोर जातक 1.2) साधूशील जातक 1.३) पराभव सूत्त	१५ तास
2	Module- II	1) विनयपिटक व धम्मपद 1.1) बोधिकथा, 1.2) अजपाल कथा 1.३) बुद्धवग्गो	१५ तास
3	Module- III	1) थेरगाथा व थेरीगाथा 1.1) सुनीत थेर 1.2) पुत्रिका थेरी 1.3) पटाचारा थेरी	१५ तास
4	Module- IV	1) सामान्य माहिती 1.1) त्रिरन 1.2) पंचशील 1.3) चिवर	१५ तास
Skill Enhancement Module			
5	Module- IV	पाली भाषा संभाषण , जातक कथा प्रस्तुती करण आधुनिक काळात संगणकाचा उपयोग करणे .	१५ तास

Internal Evaluation अंतर्गत मूल्यांकन

- 1) Home Assignment -10 Marks
- 2) Class Seminar-10 Marks

संदर्भग्रंथ

- 1) जातक कथा धर्मानाद कोसबी,नेहा प्रकाशन नागपुर 2011
- 2) सुत्तनिपात,धर्मानाद कोसबी अनुवादक कोशल्य प्रकाशन औरंगाबाद 2011
- 3) सुत्तनिपात:तथागत बुद्धचे तत्वज्ञान व प्रेरणा,डॉ.रजनी भीमराव गेडाम,इसारासोलूशयन नवी दिल्ली 2022
- 4) विनयपिटक ,नालंदा महाविहार ,बिहार
- 5) विनयपिटक ,नालंदा संस्करण ,इगतपुरी
- 6) धम्मपद,राजप्रिय डहाद,संकेत प्रकाशन नागपुर 2014
- 7) धम्मपद,धनराज डहाद,संकेत प्रकाशन नागपुर 2014
- 8) धम्मपद,डॉ.रेखा वानखडे (पर्वतकर),सुगम प्रकाशन अमरावती
- 9) थेरीगाथा,डॉ.भाऊ लोखंडे ,डॉ.रत्नमाला लोखंडे भुजण साहित्य प्रसार केंद्र,नागपुर
- 10) थेरगाथा ,डॉ.भाऊ लोखंडे ,डॉ.रत्नमाला लोखंडे भुजण साहित्य प्रसार केंद्र,नागपुर
- 11)पाली साहित्य का इतिहास ,भरतसिंह उपाध्याय ,मोतीलाल बनर्सीडस नवी दिल्ली
- 12) थेरीगाथा,स.ना .गोयंका विपश्यना विशोधन विन्यास,इगतपुरी 1995
- 13)थेरगाथा.ना .गोयंका विपश्यना विशोधन विन्यास,इगतपुरी 1995
- 14)पाली शब्दकोश ,मराठी -इंग्रजी प्रो ,डॉ.विमलकिर्ति,प्रगतिवादी प्रकाशन
- 15)पाली शब्दकोश लेखक ,डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर ,संपादक डॉ.बालाजी गव्हाळे,सारनाथ प्रकाशन परभणी 2015
- 16)पाली तिपिटक परिचय ,लेखक डॉ.विमल किर्ति ,समता प्रकाशन ,नागपुर ,-2015
- 17)<https://tipitaka.org/deva/>
- 18)https://youtu.be/_Kd1GgBt43c
- 19)PaliDarshan Channel
- 20)<http://www.learnpali.in>
- 21) PALI PROMOTION FOUNDATION-TELEGRAMGROUP
- 22)<https://t.me/palidarshan>

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati
Syllabus Prescribed Under Choice Based Credit System
Session – 2023-24 Semester-IV

Faculty – Humanities Programme /Subject :B.A.Part-II (Pali&PrakritLiterature)

Course Title B..A.Part-II Semester-IV (Pali Literature)	Course Code /
Subject Code	1055
Course	Category
Discipline Specific Core (DSC)	Type of Course Theory
No. of Credits -04	No. of Lectures / Periods 75
Course	Assessment.
End Term : 80 Marks (University level Exam)	SEM (Internal) : 20 Marks (College level evaluation)
Preamble	पाली ही विश्वातील एक अत्यंत प्राचीन आणि समृद्ध भाषा आहे .नितीमुल्यांची शिकवण व्यक्तिमत्वविकासाच्या दृष्टीने पालि अध्ययनाचा विविधांगी उपयोग आहे. पालि साहित्य हे मनोवैज्ञानिक समाजशास्त्रीय आणि आधुनिक विज्ञानाच्या दृष्टीने देखील ही भाषा समृद्ध आहे. सध्याच्या संगणकीय युगात जागतिक पातळीवर पाली भाषेच्या अध्ययन आणि अध्यापनात वाढत असलेली आवड पहाता आपल्या विद्यार्थ्यांना देखील या संपूर्ण ज्ञान संग्रहाचा लाभ व्हावा या दृष्टाने पालि भाषेचे अध्ययन अत्यंत उपयुक्त आहे.
Programme outcomes (POs)	१) गद्य पाठाचा भाषांतर करता येईल. २) गद्य पाठाचा सारांश स्वतःच्या शब्दात स्पष्ट करता येईल. ३) पद्यपाठातील गाथांचा अनुवाद करता येईल. ४) पद्य पाठाचे वाचन करून सारांशात्मक स्पष्ट करता येईल. ५) संपूर्ण अभ्यासक्रमाचे सूक्ष्म अध्ययन करून वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची उत्तरे देता येतील.
Programme Specific Objective (PSOs)	१) पाली भाषेचे अध्ययन करून त्या भाषेबद्दल आवड निर्माण करणे. २) पालि भाषेत प्राचीन कालीन गद्य व पद्य अशा विविध पैलूंचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे. ३) पालि भाषेत केवळ साहित्यिक विषय नसून उच्चतमनैतिक मूल्य तथा स्त्री पुरुष समानता अशा आधुनिक विषयांवर देखील विविधांगी सुत उपलब्ध आहे. याची जाणीव करून देणे. ४) पाली ही केवळ प्राचीन भाषा नसून आजच्या काळात देखील फार मोठ्या प्रमाणात पालि भाषेत साहित्य निर्माती होत आहे. ५) पालि अध्ययनाने येणारी उच्चारण शुद्धता, पाठांतरक्षमता , नैतिक मूल्य संवर्धन बौद्धिक संपन्नता यांचा परिचय करून देत ती मूल्य रुजवण्याचा प्रयत्न करणे या अभ्यासक्रमाचे उद्दिष्टे असेल.

पाली विषयामध्ये रोजगाराच्या विविध संधी

- १) पाली भाषेचा वैज्ञानिक पध्दतीने अभ्यास केलातर आपली वर्तमान भाषा समजण्यास मदत होते. श्रीलंका ब्रम्हदेश, कंबोडीया आणि लाओस येथील भाषांवर सुद्धा पालि भाषेचा प्रभाव आहे. त्यामुळेच भारतीय विद्यार्थ्यांना या देशांसोबत भारतीय संस्कृती संबंधी विचारांचे आदान प्रदान करता येईल.
- २) शिक्षक व प्राध्यापक शासकीय व निमशासकीय स्थरावर शाळा, महाविद्यालयांमध्ये पालि भाषा वर्ग सुरु आहेत. व सातत्याने पाली भाषेची मागणी वाढत आहे.
- ३) बार्ती या संस्थेमध्ये पाली भाषेचे अनुवादक म्हणून संधी आहे.
- ४) पुस्तकनिर्मितीजनसामान्यांच्या भाषेमध्ये पालि साहित्य अनुवादीत व प्रकशित करणे.
- ५) बौद्ध संस्कारविधीकरीता संधी उपलब्ध आहेत.
- ६) आकाशवाणीदुरदर्शनवर उद्बोधन, मार्गदर्शन, कार्यास संधी उपलब्ध आहेत.
- ७) सैन्यदलामध्ये सैनिकांना मार्गदर्शन करण्यासाठी सैन्यधर्मगुरु पदावर मोठ्या प्रमाणात संधी उपलब्ध आहेत.
- ८) अनुवादक जागतिक स्थरावर पालि विषयाच्या आकर्षणाचा व आवडीचा विचार करता विविध देशांमध्ये अनुवादाच्या संधी प्राप्त होऊ शकतात.
- ९) संपूर्ण पालि त्रिपिटक भाषांतर करण्याकरीता लहान लहान ग्रंथांच्या माध्यमाने भाषांतराच्या संधी उपलब्ध होतील.
- १०) विपश्यना संशोधन विन्यास इगतपुरी येथे अनुवाद लिखान, प्रसार, प्रचार व संशोधनाच्या संधी उपलब्ध आहेत.
- ११) ऑनलाईन पालिभाषा शिकवणी वर्ग घेण्याची संधी प्राप्त होईल.
- १२) युट्युब च्या माध्यमाने पालीमधील तत्वज्ञान, कथा, व गाथा यांचे पठन करून संधी प्राप्त होतील.
- १३) तानतनावाचे व्यवस्थापन करण्याकरीता विपश्यनाद्वारे रोजगार संधी उपलब्ध होईल.
- १४) विहार विहारामध्ये बुद्धाच्या धम्माचे ज्ञान सामान्य लोकांमध्ये पोहचवता येईल.
- १५) लेखन क्षेत्रामध्ये ग्रंथलेखन, कथालेखन, वृत्तपत्रलेखन, व लेखनाच्या संधी प्राप्त होतील.

- १६) धार्मिक स्थळे पर्यटनामध्ये मार्गदर्शक म्हणून संधी उपलब्ध होईल.
- १७) संशोधन - संशोधनकरण्याकरीता भारत सरकार शिष्यवृत्ती लघुशोध प्रबंध, शोध प्रबंधकरण्याकरीता संधीउपलब्ध होईल.
- १८) प्रेरक वक्ता- प्रबोधनात्मककार्यामध्ये योग्य प्रबोधनकरता येईल.
- १९) इतिहासाच्या दृष्टीने पालिसाहित्याचे फार महत्त्व आहे. तो सांस्कृतिक ठेवा पालि साहित्यामध्ये समाविष्ट आहे. त्याचा आजतागायत पर्यंत अभ्यास झालेला नाही.
- २०) धर्म व दर्शन या दृष्टीने पाली भाषेचे महत्त्व जन सामान्य लोकांना सांगता येईल.
- २१) प्राचीन काळामध्ये पाली साहित्यात जीवकनावाचा प्रसिद्ध वैद्य होता. त्याने अनेक भिक्षू राजे महाराजे व सामान्य व्यक्तींवर नैसर्गिक पध्दतीने सोप्या पध्दतीने उच्चारकेलेले आहे. या सर्वांचा उल्लेखत्रिपिटकामध्ये वारंवार येतो. त्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रातीलविद्यार्थ्यांना फार लाभ होऊ शकतो.
- २२) भगवान बुद्धांनी कृषी व आर्थिक समस्येसंदर्भात अनेकठिकाणी मार्गदर्शनकेलेले आहे. त्यामुळे कृषीच्या व व्यापायाच्या क्षेत्रामध्येजाणा या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन मिळू शकते.
- २३) टेलीग्राम व युट्यबच्या माध्यमातुन सामान्य लोकांना पालिभाषेचे मार्गदर्शनकरता येईल.
- २४) विविधस्पर्धा परीक्षामध्ये बौध्दतत्त्वज्ञानावरविचारलेले प्रश्न सोडविण्यास मदत होते

Syllabus Prescribed Under Choice Based Credit System
Session – 2023-24 Semester-IV
Faculty – Humanities Programme B.A. Course /Subject (Pali Literature)

बी.ए.भाग-२सेमिस्टर-४

पाली व प्राकृत वाङ्मय

एकूण श्रेयांक-४

एकूण तासिका - ७५

Course Outcomes:

- १) त्रिपिटक साहित्याचे महत्त्व कळेल.
- २) सुत्तपिटक साहित्याचे स्वरूप व शिकवण अभ्यासता येईल.
- ३) थेरगाथा व थेरीगाथा विषयी माहिती मिळेल.
- ४) मूल्य शिक्षणाची पाया भरणीकरता येईल.

Sr.No	Modul	Content	Period
1	Module- I	जातक कथा व सुत्तनिपात 1) राजोवद जातक 2) सीलविमसन जातक ३)कसिभारद्वाजसूत्त	१५ तास
2	Module- II	माज्झिमनिकाय व धम्मपद 1) मधुर सुत्त, 2) पंडितवग्गो 3)यमक वग्गो	१५ तास
3	Module- III	थेरगाथा व थेरीगाथा 1)आनंद थेर २)आम्रपाली थेरी ३) किसागोतमी थेरी	१५ तास
4	Module- IV	सामान्य माहिती 1)चत्तारि अरियसच्चाणी 2)आरीयो अट्टगिको मगगो 3) बोधिसत्त्व	१५ तास
Skill Enhancement Module			
5	Module- V	१) धम्मपद गाथा पठन कौशल्य, २) बौद्ध स्थळांना तसेच विहारास भेट . ३) आधुनिक काळात संगणकाचा उपयोग करणे.	१५ तास

- 3) Home Assignment -10 Marks
- 4) Class Seminar-10 Marks

संदर्भग्रंथ

- 1) जातक कथा, धर्मानंद कोसंबी,नेहा प्रकाशन नागपुर, 2011.
- 2) सुत्तनिपात, धर्मानंद कोसंबी अनुवादक, कौशल्य प्रकाशन औरंगाबाद, 2011.
- 3) सुत्तनिपातातील तथागत बुद्धाचे तत्त्वज्ञान व प्रेरणा,डॉ.रजनी भीमराव गेडाम,इसारासोलूशयन नवी दिल्ली ,2022.
- 4) मज्झिम निकाय , नालंदा महाविहार ,बिहार .
- 5) मज्झिमनिकाय , नालंदा संस्करण ,इगतपुरी .
- 6) मज्झिमनिकाय , डॉ.विमलकिर्ती,प्रगतिवादी प्रकाशन नागपूर .
- 7) धम्मपद,राजप्रिय डाहाट, संकेत प्रकाशन नागपूर, 2014.
- 8) धम्मपद,धनराज डाहाट,संकेत प्रकाशन नागपूर, 2014
- 9) धम्मपद,डॉ.रेखा वानखडे (पर्वतकर),सुगम प्रकाशन अमरावती
- 10) थेरीगाथा, डॉ.भाऊ लोखंडे ,डॉ.रत्नमाला लोखंडे भुजण साहित्य प्रसार केंद्र,नागपूर
- 11) थेरगाथा ,डॉ.भाऊ लोखंडे ,डॉ.रत्नमाला लोखंडे भुजण साहित्य प्रसार केंद्र,नागपूर
- 12) पाली साहित्य का इतिहास ,भरतसिंह उपाध्याय ,मोतीलाल बनसिंडस नवी दिल्ली
- 13) थेरीगाथा,स.ना .गोयंका विपश्यना विशोधन विन्यास,इगतपुरी 1995
- 14) थेरगाथा.ना .गोयंका विपश्यना विशोधन विन्यास,इगतपुरी 1995
- 15) पाली तिपिटक परिचय ,लेखक डॉ.विमल किर्ती ,समता प्रकाशन ,नागपूर , -2015
- 16) पाली भाषा कोशल्य ,डॉ.बालाजी गव्हाळे ,
- 17) पाली शब्दकोश ,मराठी -इंग्रजी प्रो ,डॉ.विमलकिर्ती,प्रगतिवादी प्रकाशन
- 18) पाली शब्दकोश लेखक ,डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर ,संपादक डॉ.बालाजी गव्हाळे,सारनाथ प्रकाशन परभणी 2015
- 19) <https://tipitaka.org/deva/>
- 20) https://youtu.be/_Kd1GgBt43c
- 21) PaliDarshan Channel
- 22) <http://www.learnpali.in>
- 23) PALI PROMOTION FOUNDATION-TELEGRAMGROUP
- 24) <https://t.me/palidarshan>